

Archeologisch bureauonderzoek

**Dillenburglocatie, Drunen
Gemeente Heusden**

B&G rapport 1162

Colofon

Projectnummer 25920111
Auteurs drs. M. Horn, drs. S. Moerman
Redactie dr. A.W.E. Wilbers
Versie 1.4
Status concept

Autorisatie

dr. A.W.E. Wilbers	Senior Prospector	23-2-2011	
--------------------	-------------------	-----------	--

Goedkeuring

de heer R. Flipsen	Gemeente Heusden		
--------------------	------------------	--	--

Opdrachtgever RBOI Middelburg bv
Dhr. S. Tamminga
Postbus 430
4330 AK Middelburg

© Becker & Van de Graaf bv
Noordwijk, februari 2011
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Protocol 4002

SAMENVATTING:

In opdracht van RBOI – Middelburg bv heeft archeologisch onderzoeksbureau Becker & Van de Graaf bv in februari 2011 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de Dillenburglocatie in Drunen, gemeente Heusden. De aanleiding voor dit onderzoek is een bestemmingsplanwijziging ten behoeve van de aanleg van een weg, de uitbreiding van een school en de realisering van een nieuwe sporthal, kantoorruimten en maatschappelijke voorzieningen en van een woongebied met 130 woningen. Graafwerkzaamheden ten behoeve van deze ontwikkelingen zullen zorgen voor een bodemverstoring tot op onbekende diepte. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat gedurende de jaren '30 van de vorige eeuw de ondergrond van het plangebied is afgegraven tot onder het archeologische niveau. Het gevolg van deze afgraving is dat vrijwel geen intacte archeologische waarden in de ondergrond kunnen worden verwacht met uitzondering van mogelijk zeer diep reikende sporen van bijvoorbeeld waterkuilen. Op het enige niet afgegraven deel van het plangebied, op de hoek van de Hogeweg en de Lipsstraat, is de ondergrond verstoord geraakt door de aanleg van een weg en kabels en leidingen. Om deze reden geldt in het gehele plangebied een lage verwachting op intacte archeologische waarden.

Vanwege de lage archeologische verwachting wordt geadviseerd om geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren. Eventueel kan over dit advies overleg gevoerd worden met de bevoegde overheid, contactpersoon: de heer R. Flipsen, Team Ondersteuning Leefomgeving bij de gemeente Heusden, telefoon: 073-5131789.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	5
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	5
1.4. Werkwijze	6
2. GEOMORFOLOGIE EN BODEM	8
2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap	8
2.2. Geomorfologie.....	8
2.3. Bodem	9
3. ARCHEOLOGISCHE EN (BOUW)HISTORISCHE INFORMATIE	11
3.1. Korte geschiedenis van Drunen	11
3.2. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	11
3.3. Historische situatie en huidig landgebruik.....	12
3.4. Mogelijke verstoringen	12
4. VERWACHTINGSMODEL.....	13
5. AANBEVELINGEN	14
5.1. Betrouwbaarheid	14
GERAADPLEEGDE BRONNEN	15
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	16
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Archis-informatie	
3. Overzicht plangebied	
4. Periodentabel	
5. Kadastrale minuutplan 1811-1832	
6. Topografische militaire kaart 1869	
7. Topografische kaart 1936	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Dillenburglocatie
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	45224
<i>Plaats</i>	Drunen
<i>Gemeente</i>	Heusden
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Gemeente Drunen Sectie K 1038, 2269, Sectie L 546, 548, 554, 852, 2317, 2318, 2320, 2321, 2323, 2325, 3400, 3401, 4168, 4170, 4171, 5128, 5129, 5457, 5647, 5648, 5650, 5651, 5652, 5653, 5829, 5830
<i>Provincie</i>	Noord-Brabant
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	138.116/411.223 137.901/410.955 (ZW) 138.346/411.159 (ZO) 138.355/411.433 (NO) 137.941/411.382 (NW)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	18 ha
<i>Onderzoekskader</i>	Bestemmingsplanwijziging
<i>Opdrachtgever</i>	RBOI Middelburg bv Contactpersoon: de heer S. Tamminga Postbus 430 4330 AK Middelburg
<i>Uitvoerder</i>	Becker & Van de Graaf bv Contactpersoon: de heer drs. M. Horn Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-3326888
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Heusden Team Ondersteuning Leefomgeving Contactpersoon: de heer R. Flipsen Pelsestraat 17 5256 AT Heusden Tel: 073-5131789 Email: info@heusden.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Becker & Van de Graaf, Noordwijk, tot deponering bij Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant Depotbeheerder: de heer R. Louer Waterstraat 20 5211 JD 's-Hertogenbosch Tel: 06-18303225
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	februari 2011

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van RBOI - Middelburg bv heeft archeologisch onderzoeksbureau Becker & Van de Graaf bv in februari 2011 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een locatie aan de Dillenburglocatie in Drunen, gemeente Heusden. De aanleiding voor dit onderzoek is een bestemmingsplanwijziging voor de aanleg van een weg, de uitbreiding van een school, de realisering van een nieuwe sporthal, kantoorruimten en maatschappelijke voorzieningen en van een woongebied met 130 woningen. Graafwerkzaamheden ten behoeve van deze ontwikkelingen zullen zorgen voor een bodemverstoring tot op onbekende diepte. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan over eventueel behoud of vervolgonderzoek.

Om dit doel te kunnen realiseren, wordt op de volgende vragen een antwoord gegeven:

- Is op de locatie naar verwachting nog een bodemarchief aanwezig?
- Wat is (naar verwachting) de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien het bureauonderzoek niet of onvoldoende antwoord kan geven op bovenstaande vragen:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de vragen 1 en 2 voldoende te kunnen beantwoorden?

Indien het bureauonderzoek voldoende antwoord kan geven op de vragen 1 en 2:

- In welke mate wordt een eventueel aanwezig bodemarchief verstoord door de realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 (Centraal College van Deskundigen 2010).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar bijlage 4. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het onderzochte gebied, oftewel het plangebied, is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied, bekend onder de naam 'Dillenburglocatie', wordt begrensd door de volgende straten: de Prins Hendrikstraat in het noorden, de Lipsstraat in het oosten, de Hogeweg in het zuiden en de Dillenburgstraat in het westen (Figuur 1). Het plangebied is voornamelijk in gebruik als weiland en als akker. Er komt ook bebouwing voor in het plangebied. Aan de Prins Hendrikstraat is een stal aanwezig. In de noordwestelijke hoek van het plangebied ligt het D'Outremontcollege en een politiegebouw, terwijl in de zuidwestelijke hoek woningen aanwezig zijn langs de Hogeweg. Tenslotte is in de zuidoostelijke hoek van het plangebied een tankstation (aan de Lipsstraat) evenals een structuur met paardenbakken (aan de Hogeweg) aanwezig. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 3.

Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar die van de omgeving. Voor het totale

onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van 1000 m rondom het plangebied gekozen. De grootte van deze straal is gekozen zodat onderzoek dat voorheen heeft plaatsgevonden in de directe omstreken in het huidige onderzoek kan worden betrokken. Op deze manier kunnen aannames worden gemaakt over welke archeologische waarden in het plangebied zelf zouden kunnen worden aangetroffen.

Figuur 1: De ligging van het plangebied op de luchtfoto (Google Maps, 2008). Het plangebied is rood omkaderd.

1.4. Werkwijze

Bij het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische en bouwhistorische waarden binnen het onderzoeksgebied. Er is gebruik gemaakt van informatie uit de onderstaande lijst. Deze gegevens zijn aangevuld met relevante informatie uit beschikbare achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

Archeologie en bouwhistorie

- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHW) van de provincie Noord-Brabant
- Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)
- KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH; www.kich.nl)

Bodemkaarten en geomorfologische kaarten

- Bodemkaart 44 Oost Oosterhout (Staring Centrum 1990)
- Geomorfologische kaart 44 W/O (Alterra 2005)

Historische kaarten

Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder:

- Kadastrale minuutplan 1811-1832
- Topografische militaire kaart 1869
- Topografische kaart 1936

Archief

Er is gebruik gemaakt van de website van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC; www.bhic.nl).

Overige informatie

Er is contact opgenomen met de heer B. Beard en A. van de Lee van de Heemkundekring 'Onsenoot' die historische informatie over het plangebied hebben verstrekt.

2. Geomorfologie en bodem

2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

Het plangebied ligt in het zuidelijk zandgebied, in de Centrale Slenk of Roerdalslenk, een laaggelegen gebied dat ligt tussen de Peelhorst (grofweg de lijn Roermond-Deurne-Uden-Lith) en de Kempenhorst (grofweg de lijn Luyksgestel-Gilze en Rijen-Oosterhout). Deze laagte is ontstaan door tektonische krachten waarbij de horsten omhoog worden gedrukt terwijl tegelijkertijd het tussenliggende gebied (de slenk) daalt (Berendsen 2005; De Mulder *et al.* 2003). De slenk is sinds het Vroeg-Tertiair (ongeveer 65 miljoen jaar geleden) opgevuld met een pakket van voornamelijk riviersediment (Formatie van Sterksel). Vanaf het Midden-Pleistoceen (ongeveer 850.000 jaar geleden) stroomden de Rijn en Maas niet meer door de Centrale Slenk en kon er door de wind een sedimentpakket worden afgezet van ongeveer 35 m dik (Schokker 2003). De bovenste meters van het pakket bestaan voornamelijk uit zanden die door de wind zijn afgezet gedurende het Weichselien (120.000 tot 10.000 jaar geleden). Dit zogenaamde dekzand is opgewaaid uit het destijds droge en kale landschap van Nederland en het Noordzeebekken. De afzetting van het dekzand gebeurde in verschillende fasen, waarbij in tijden van verminderde aanvoer bodemvorming kon optreden. Tevens komen in de slenk kleine beekdalen voor waarin kleiige sedimenten werden afgezet of hier en daar veen ontstond.

In de periode tussen ongeveer 40.000 en 30.000 jaar geleden (een minder koude periode van het Weichselien, de Hengelo en Denekamp interstadialen) was in grote delen van de slenk een vochtig open landschap aanwezig met permafrost condities (Schokker 2003). Doordat het maaiveld ook vaak vochtig was vanwege een relatief hoge grondwaterstand werd zelfs het fijnste door de wind verplaatste materiaal ingevangen en afgezet, waardoor uiteindelijk een 1 tot 2 m dikke laag leem kon ontstaan. Deze leemlaag staat bekend als het laagpakket van Liempde (onderdeel van de formatie van Boxtel; Schokker 2003; Schokker *et al.* 2003) maar wordt ook wel Brabantse leem genoemd. Tussen 30.000 en 10.000 jaar geleden is er op de leemlagen, in verschillende fasen, nog een dik pakket dekzand afgezet (Formatie van Boxtel). Vooral in de laatste fasen van het Weichselien (Vroege- en Late-Dryas, respectievelijk ca. 12.000-11.000 en 10.700- 10.000 jaar geleden) is het dekzand door de wind opgeblazen in grote zuidwest – noordoost lopende dekzandruggen.

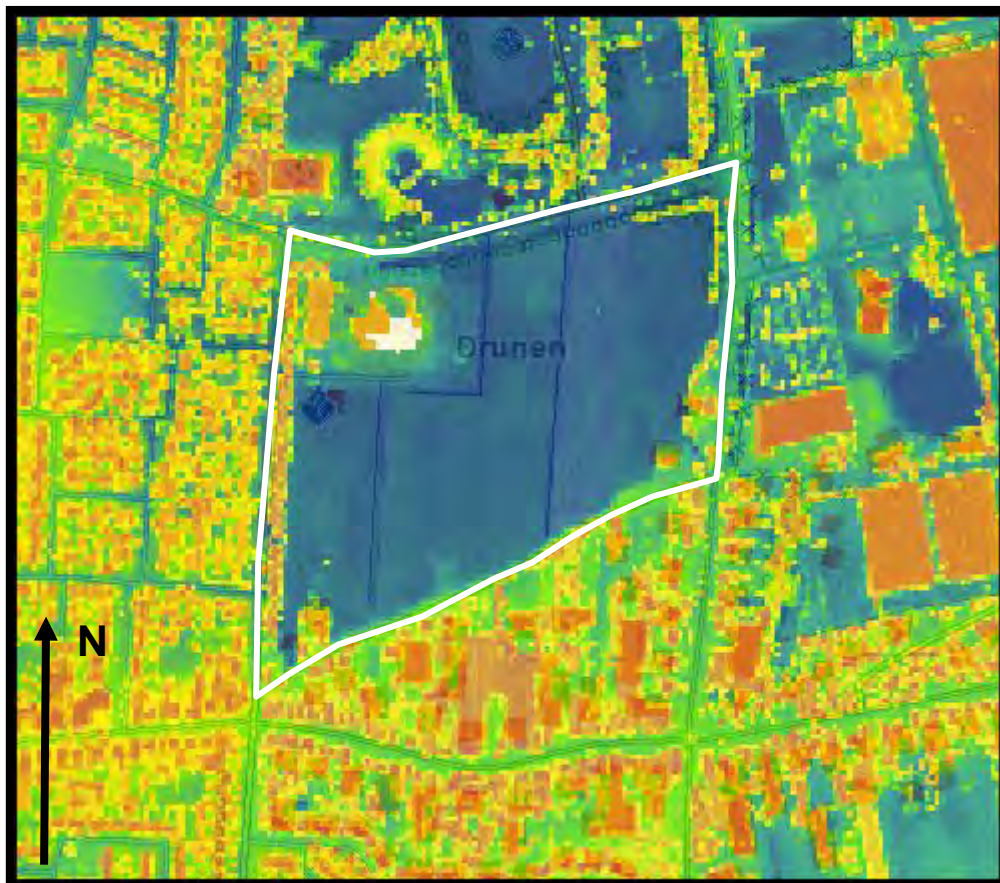
De vorming van de dekzandruggen vond plaats door het proces van wegstuiven en afzetten van zand op verschillende delen van het landschap. Dit wegstuiven was mogelijk omdat bij het vrijwel ontbreken van vegetatie door het koude klimaat de wind vrij spel had. Gedurende het Holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden) is lokaal op deze dekzandruggen het zand door ontbossing weer mobiel geworden en zijn uitgestrekte stuifzandgebieden ontstaan (Berendsen 2005; Mulder *et al.* 2003).

2.2. Geomorfologie

Vanwege de ligging van het plangebied binnen de bebouwde kom van Drunen is het plangebied niet gekarteerd op de geomorfologische kaart (Alterra 2005). In de omgeving van het plangebied liggen dekzandruggen die al dan niet bedekt zijn met een oud bouwlanddek (kaartcode 3K14) en vlaktes van ten dele verspoelde dekzanden (kaartcode 2M9). Met verspoelde dekzanden wordt eigenlijk de laag van Liempde bedoeld die in deze gebieden dicht onder de oppervlakte of zelfs aan het maaiveld voorkomt. Voorafgaand aan de publicatie van Schokker (2003) werd er vanuit gegaan dat deze laag ontstaan was door het op grote schaal verplaatsen van dekzand door water. De laag ontstond echter door het vastplakken van dekzand aan de zeer natte bodem. Gezien het feit dat het dekzand aan het eind van het Weichselien (ca. 10.000 jaar geleden) werd afgezet, is het mogelijk dat in de ondergrond archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum aanwezig kunnen zijn.

Het plangebied ligt grotendeels binnen het toponiem 'De Braken' of 'De Hoge Braken'. Braken staat waarschijnlijk voor braaklanden of braakliggende akkers (Buiks 1997). De Hoge Braken kan verwijzen naar de ligging op de dekzandrug die ongeveer van Dongen tot Oss loopt. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het plangebied laag in het landschap. Het is daarom mogelijk gelegen op een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden, maar kan ook het gevolg zijn van afgraving. De locaties waar bebouwing aanwezig is en een groot deel van de terreinen die direct langs de wegen om het plangebied liggen zijn veel hoger (maximaal anderhalve meter) in het

landschap gelegen. Dit wordt veroorzaakt doordat de daken van de bebouwing hoger liggen dan het maaiveld. Langs de Dillenburgstraat en op de hoek van de Lipsstraat en de Prins Hendrikweg wordt het hoogteverschil veroorzaakt door bomenrijen, waarbij de toppen van de bomen worden gemeten en niet het maaiveld. Daarnaast is een gebied in het zuidoosten van het plangebied, in de hoek van de Lipsstraat en de Hogeweg, hoger gelegen in het landschap (groen gekleurd).

Figuur 2: Een digitale hoogtekarte van het plangebied (gelegen binnen de witte omkadering), verkregen van de website van het AHN (Actueel Hoogtebestand van Nederland, bron: www.ahn.nl). Blauw is het laagst gelegen gebied, terwijl een opeenvolgend groene, gele of rode kleur een steeds hoger gelegen gebied aangeven.

2.3. Bodem

Vanwege de ligging van het plangebied binnen de bebouwde kom van Drunen is het plangebied niet gekarteerd op de bodemkaart (Staring Centrum 1990). Aangezien het plangebied niet binnen de oude bebouwde kern van Drunen ligt, is er waarschijnlijk geen sprake van een in de tijd opgehoogd antropogeen dek. In de omgeving van Drunen en het plangebied worden meerdere bodemeenheden op de bodemkaart weergegeven. Zo worden ten zuidoosten en zuidwesten van het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden getoond bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (kaartcode zEZ21). Ten noorden van het plangebied zijn ook hoge bruine enkeerdgronden bekend (kaartcode bEZ21). Een hoge zwarte of bruine enkeerdgrond is een (opgebracht) humeus dek dat ook wel een plaggendek of een oud bouwlanddek wordt genoemd. Dit dek is ontstaan door het langdurig bemesten van arme zandgronden met potstalmest, bestaande uit een mengsel van heideplaggen, dierenmest en huisafval. Door deze methode bleef een akker in deze nutriëntarme omgeving langdurig vruchtbaar. Deze methode werd in hoofdzaak toegepast vanaf de Late-Middeleeuwen. Onder het plaggendek kunnen restanten aanwezig zijn van de oorspronkelijke bodem met daarin mogelijk archeologische resten die dateren van vóór de ophoging met plaggen. De kans op een intacte bodem en archeologische resten is groter naarmate het plaggendek dikker is. Ten oosten van het plangebied liggen laarpodzolgronden (kaartcode cHn21) en veldpodzolgronden (kaartcode Hn21).

Veldpodzolgronden bevinden zich op of aan de flanken van hogere delen in het landschap, zoals bijvoorbeeld dekzandruggen. Ook laarpodzolgronden bevinden zich op of aan de flanken van de hogere en hoogste delen in het landschap (Berendsen 2005).

Wat voor grondwatertrap in het plangebied aanwezig is, is afhankelijk van de bodemsoort. Op basis van omliggende gebieden kan de grondwaterstand van het plangebied variëren van minder dan 40 cm tot meer dan 120 cm onder het maaiveld. Gezien de onzekerheid aangaande de grondwaterstand binnen het plangebied is het onduidelijk wat voor effect dit kan hebben gehad op eventueel aanwezige organische archeologische resten in de ondergrond.

3. Archeologische en (bouw)historische informatie

3.1. Korte geschiedenis van Drunen

Drunen behoort geografisch gezien tot de Langstraat, een gebied van in lintvorm aaneengesloten dorpen die zijn ontstaan tussen 's-Hertogenbosch en Geertruidenberg. De bevolking leefde aanvankelijk vooral van de landbouw en de handel (www.bhic.nl). Zoals gezegd, ligt het plangebied grotendeels binnen het toponiem 'De Braken' of 'De Hoge Braken'. Volgens de Heemkundekring 'Onsenoort' komt het toponiem al voor in 1578 (Tarcisius van Schijndel 1956).

3.2. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant en de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) blijkt dat het plangebied niet gekarteerd is vanwege de ligging binnen de bebouwde kom van Drunen.

Op basis van de gegevens van het KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH, www.kich.nl) zijn geen bouwhistorische waarden aanwezig binnen het plangebied. Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. Ook zijn er geen waarnemingen en vondsten gemeld (bijlage 2).

Er is wel eerder een archeologisch booronderzoek (onderzoekmeldingsnr. 29733) uitgevoerd in de zuidwestelijke hoek van het plangebied (bijlage 2). Hieruit bleek dat gedurende de jaren '20 van de twintigste eeuw het gebied tot 50 cm onder het maaiveld is afgegraven (Helmich 2008). In dit rapport wordt beschreven dat het hele gebied tussen de Prins Hendrikstraat, de Hogeweg, de Dillenburgstraat en de Lipsstraat is afgegraven gedurende de jaren '20. Het afgegraven zand is naar Den Bosch overgebracht om er een kazerneterrein mee op te hogen (Helmich 2008). De Heemkundekring 'Onsenoort' bevestigt de afgraving op basis van een artikel van Van Spijk (1994). In dit artikel wordt gemeld dat de 'zwarte grond' (het humeuze dek, bouwvoor en mogelijk een oud leefoppervlak of A-horizont) werd verwijderd in 1935-1936 (en niet de jaren '20) en dat de daaronder aanwezige bruine en witte grond (de B-horizont en C-horizont van het podzolprofiel) tot een diepte van 80 – 125 cm werd afgegraven en afgevoerd. De zwarte grond werd daarna teruggestort.

Binnen een straal van 1000 m rondom het plangebied zijn meerdere onderzoeksmeldingen en enkele waarnemingen gemeld. Op 685 m ten zuidwesten van het plangebied heeft een archeologisch booronderzoek (onderzoekmeldingsnr. 21766) plaatsgevonden waarbij een intact esdek werd aangetroffen met daarin enkele post-Middeleeuwse aardewerkscherven. In de onderliggende C-horizont waren geen archeologische indicatoren aanwezig. Een ander booronderzoek vond plaats op een locatie 770 m ten westen van het plangebied (onderzoekmeldingsnr. 23134). Hieruit bleek dat onder de bouwvoor vrijwel direct een C-horizont aanwezig was. Er worden daarom geen archeologische waarden verwacht in het gebied anders dan *off-site* sporen en overblijfselen van akkercomplexen met perceelsstructuren. Op 950 m ten zuidwesten van het plangebied heeft een karterend booronderzoek plaatsgevonden waarbij een door recente antropogene ingrepen sterk verstoorde ondergrond werd aangetroffen (onderzoekmeldingsnrs. 31680 en 31910).

Op 120 m ten zuidwesten van het plangebied geeft waarneming 46761 aan dat tijdens de aanleg van een schuur aan de Grotestraat een gemetselde fundering van kloostermoppen is aangetroffen van een gebouw uit de 13de of 14de eeuw, evenals grijsbakkende gedraaide aardewerkscherven uit de Late-Middeleeuwen B. Op 630 m ten oosten van het plangebied is bij de aanleg van een riolering een gemetselde waterput met gemetselde koepel aangetroffen uit de Nieuwe tijd C.

Het gebied langs het traject Eindstraat – Kleinestraat – Grotestraat – Bosscheweg te Drunen is op de AMK gekarteerd als een terrein van hoge archeologische waarde (AMK-nr. 16810). Het gaat hierbij om de oude dorpskern van Drunen, waarin mogelijk archeologische resten vanaf de Middeleeuwen in de ondergrond aanwezig kunnen zijn.

3.3. Historische situatie en huidig landgebruik

Op het kadastrale minuutplan uit 1811-1832 is sporadisch bebouwing aanwezig binnen het plangebied. Zo wordt tweemaal een structuur weergegeven, één op de hoek van de huidige Hogeweg en Lipsstraat en één iets verder ten noorden aan de Lipsstraat. Op basis van de kadastrale gegevens gaat het hier om twee huizen (Kadaster 1835). Om het huis op de hoek van de Hogeweg en Lipsstraat is een erf aanwezig. Daarnaast is er een groot aantal andere percelen binnen het plangebied die vrijwel allemaal als bouwland werden gebruikt. Een enkele keer gaat het om weiland (Kadaster 1835). Helaas zijn voor een groot aantal percelen binnen het plangebied geen kadastrale gegevens voorhanden. Op de kaart wordt de aanwezigheid van de (voorlopers van) Hogeweg, de Lipsstraat en de Prins Hendrikstraat getoond. De Dillenburgstraat is nog niet aanwezig. Op de topografische militaire kaart uit 1830-1850 is niets veranderd ten opzichte van de zojuist geschetste situatie. Het hele plangebied (behalve de huizen) heeft een grijze kleur wat zou kunnen duiden op het feit dat vrijwel het hele plangebied in gebruik was als bouwland.

Een topografische kaart uit 1869 toont dat het bebouwing, en daarmee mogelijk het oorspronkelijke huis, op de hoek van de Hogeweg en de Lipsstraat nog steeds aanwezig is, maar dat bebouwing aan de Lipsstraat verdwenen is. Op een topografische kaart uit 1936 wordt aan het westelijk eind van de Hogeweg ook bebouwing weergegeven. Dit kan betekenen dat de laatstgenoemde bebouwing pas na de afgraving in de jaren '30 is aangelegd. De rest van het plangebied toont een zelfde landgebruik als op de kaart uit 1869. Een topografische kaart uit 1958 toont een afwisseling van percelen aan die in gebruik zijn als weiland en bouwland. De eerder genoemde bebouwing is nog steeds aanwezig. Op een topografische kaart uit 1981 is de Dillenburgstraat inmiddels aangelegd. In het midden van het plangebied, iets ten zuiden van de Prins Hendrikstraat, wordt een tweetal grote structuren getoond. In de zuidoostelijke hoek van het plangebied is een tweede wegdeel aangelegd ten westen van de Lipsstraat. De bebouwing, en daarmee mogelijk het huis uit het begin van de 19de eeuw, op de hoek van de Hogeweg en de Lipsstraat is hiermee verdwenen. Een tankstation is tussen de Lipsstraat en de nieuwe weg iets verder ten noorden van de locatie van het huis aangelegd. Het landgebruik van het plangebied is verder hetzelfde gebleven.

Het plangebied is tegenwoordig nog steeds voornamelijk in gebruik als weiland en als akker. Er komt echter ook bebouwing voor in het plangebied. Aan de Prins Hendrikstraat is een stal aanwezig. In de noordwestelijke hoek van het plangebied ligt het D'Outremontcollege en een politiegebouw, terwijl in de zuidwestelijke hoek woningen aanwezig zijn langs de Hogeweg. Tenslotte is in de zuidoostelijke hoek van het plangebied het tankstation (aan de Lipsstraat) evenals een structuur met paardenbakken (aan de Hogeweg) aanwezig.

3.4. Mogelijke verstoringen

De ondergrond van het plangebied en de daarin eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen door de volgende factoren verstoord of verwijderd zijn:

- De genoemde afgraving van de ondergrond binnen het plangebied gedurende de jaren '30.
- Verploeging ten gevolge van het gebruik van het plangebied als bouwland.
- De aanleg van woonhuizen en andere structuren, evenals een weg langs de zuidelijke helft van de Lipsstraat.
- Op basis van de KLIC-gegevens is een aantal kabels, leidingen en rioleringen in de ondergrond aangelegd ter plekke van de huidige bebouwing.

4. Verwachtingsmodel

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied is gelegen in het zuidelijk zandgebied van Nederland. Op zowel de geomorfologische kaart als de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd vanwege diens ligging binnen de bebouwde kom van Drunen. Op basis van de in de omgeving aanwezige geomorfologische waarden kan het plangebied liggen op enerzijds een dekzandrug (al dan niet met oud bouwlanddek) en anderzijds een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden. In beide gevallen is dekzand aanwezig in de ondergrond van het plangebied. Gezien de afzetting van het dekzand aan het einde van het Weichselien kunnen in de top van het dekzand archeologische waarden (bijvoorbeeld van bewoning of begraving) vanaf het Laat-Paleolithicum aanwezig zijn. Dat het plangebied is gelegen op een dekzandrug wordt ondersteund door informatie die door de Heemkundekring Onsenoort is verstrekt. Volgens de heemkundekring ligt het plangebied namelijk al sinds de 16de eeuw binnen een gebied dat bekend staat als 'De Hoge Braken', een mogelijke verwijzing naar een hoge ligging in het landschap. Tevens toont dit toponiem aan dat zeer waarschijnlijk landbouwgronden binnen het plangebied aanwezig zijn geweest sinds in ieder geval de 16de eeuw. De aanwezigheid van dit soort gronden wordt ondermeer bevestigd door de aanwezigheid op de bodemkaart van hoge zwarte of hoge bruine enkeerdgronden in de omgeving van het plangebied. Daarnaast kunnen ook laarpodzolgronden en veldpodzolgronden binnen het plangebied aanwezig zijn. Podzolgronden kunnen zich ook bevinden onder het humeuze dek van de enkeerdgronden. Het humeuze dek kan vanaf de Late-Middeleeuwen zijn opgebracht.

Op basis van historisch kaartmateriaal is het plangebied sinds het begin van de 19de eeuw grotendeels in gebruik geweest als landbouwgrond. Vanaf ongeveer 1958 worden ook percelen als weiland gebruikt. Op het kadastrale minuutplan uit 1811-1835 worden twee huizen getoond, één op de hoek van de Hogeweg en de Lipsstraat en één verder naar het noorden aan de Lipsstraat. Bebouwing op de hoek van de Hogeweg en de Lipsstraat is pas verdwenen op een topografische kaart uit 1981. Op basis van historische bronnen heeft gedurende de jaren '30 een afgraving van de ondergrond plaatsgevonden in het plangebied. Hierbij is de zandige grond onder het humeuze dek afgegraven tot een diepte van 80-125 cm –mv. Dit wordt ondersteund door de in het algemeen lage ligging op het AHN. Het gevolg van deze afgraving is dat binnen het plangebied geen intacte archeologische waarden meer aanwezig zijn. De afgraving zal echter niet hebben plaatsgevonden op de locaties waar bewoning plaatsvond. Gezien het feit dat het huis op de hoek van de Hogeweg en Lipsstraat tot ongeveer 1981 heeft bestaan, heeft de afgraving niet ter plekke van dit huis plaatsgevonden. Desalniettemin heeft de aanleg van een weg ter plekke van het huis evenals de aanleg van kabels, leidingen en rioleringen in de ondergrond waarschijnlijk ervoor gezorgd dat de resten van dit huis verstoord zijn geraakt. Archeologische resten van dit huis zijn ook op het AHN door een verhoging in het landschap niet meer waar te nemen. Hoewel het mogelijk is dat in de ondergrond nog resten van bijvoorbeeld diep reikende waterkuilen van vanaf het Laat-Paleolithicum aanwezig zijn, is de verwachting op dit soort archeologische waarden laag.

Het tweede huis is niet meer aanwezig op een topografische militaire kaart uit 1869. Eventuele resten van dit huis zijn waarschijnlijk ten gevolge van de afgraving in de jaren '30, de bouw van het tankstation omstreeks 1981 en de aanleg van kabels en leidingen verstoord geraakt of in zijn geheel verwijderd. Huizen langs het westelijk eind van de Hogeweg zijn pas omstreeks 1936 aangelegd en zijn daarom niet van archeologische waarde. De ondergrond onder deze huizen is zeer waarschijnlijk kort voor de aanleg van de huizen afgegraven.

Op basis van het bureauonderzoek is de verwachting op intacte archeologische waarden in de ondergrond van het plangebied laag.

5. Aanbevelingen

Aan de hand van het bureauonderzoek is geconstateerd dat er geen intacte archeologische waarden aanwezig kunnen zijn in het plangebied. Er wordt geadviseerd om in het plangebied geen vervolgonderzoek uit te laten voeren.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Heusden. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. Becker & Van de Graaf bv wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

5.1. Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een bureaustudie kan echter, op basis van de geraadpleegde bronnen, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden nooit geheel gegarandeerd worden. Indien archeologische waarden worden aangetroffen dienen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij het Rijk gemeld te worden.

Geraadpleegde bronnen

- Alterra, 2005: Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 44 W/O, Wageningen.
- ANWB, 2005: ANWB Topografische Atlas Noord-Brabant 1:25000, Den Haag.
- Bakker, H. de, 1966: De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland. In: Boor en Spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland, deel 15. Stichting voor Bodemkartering (Wageningen)
- Berendsen, H.J.A., 20053 (1997): Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's, Assen.
- Buiks, C., 1997: Laatmiddeleeuws landschap en veldnamen in de Baronie van Breda, Assen.
- Centraal College van Deskundigen, 2010: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2, Gouda.
- Helmich, C., 2008: Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) aan de Dillenburgstraat te Drunen, gemeente Heusden, CIS-code: 29733, Noordwijk.
- Kadaster, 1832: Oorspronkelijke aanwijzende tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen benevens van derzelve inhouds-grootte, klassering en belastbaar inkomen, volgens het kadaster. Kadastrale gegevens (OAT-gegevens) behorende bij de minuutplannen van gemeente Drunen, sectie A, blad 02 (<http://watwaswaar.nl>).
- Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: De ondergrond van Nederland, Groningen/Houten.
- Schokker, J., 2003: 'Patterns and processes in a Pleistocene fluvio-aeolian environment. Roer Valley Graben, south-eastern Netherlands', in: Nederlandse Geografische Studies 314.
- Schokker, J., F.D. de Lang, H.J.T. Weerts en C. den Otter, 2003: Formatie van Boxtel. Beschrijving lithostratigrafische eenheid. Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Utrecht. www.nitg.tno.nl
- Spijk, C. van, 1994: 'Hult en bult (2)', in: Met Gansen Trou XLIV, pp. 151-156.
- Staring Centrum, 1990: Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 44 Oost Oosterhout, Wageningen.
- Tarcisius van Schijndel, P., 1956: 'Veldnamen in Drunen', in: Met Gansen Trou VI, pp. 45-46.

Websites

watwaswaar.nl
www.ahn.nl/viewer
www.bhic.nl
www.kich.nl

Instanties

Heemkundekring 'Onsenoort'

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
CHW	Cultuurhistorische Waardenkaart
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

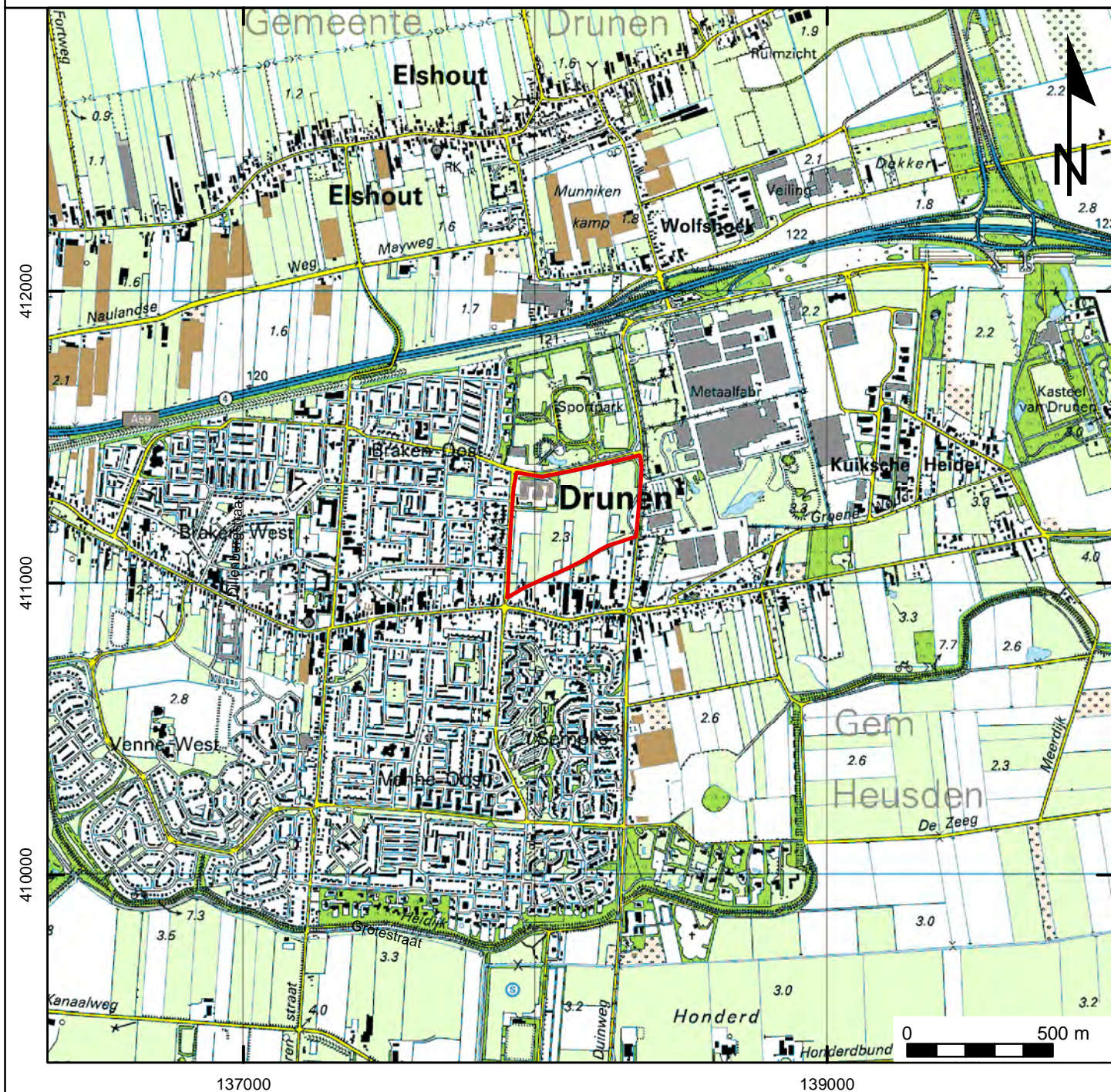
antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen veroorzaakt/gemaakt).
ARCHIS-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (ARCHIS).
artefact	Alle door de mens vervaardigde of gebruikte voorwerpen.
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Formatie van Bostel).
Dryas	Laatste gedeelte van het Laat-Weichselien, ca. 20.000-10.000 jaar geleden.
enkeerdgronden	Dikke laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen die ontwikkeld is op zandgrond onder invloed van de mens; worden veelal aangetroffen op grote akkergronden.
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak dat nog steeds voortduurt (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr.).
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemvorming.
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem.
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.
interstediaal	Een warmere periode tijdens een glaciaal.
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden.
plaggendek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden pluggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht.
plangebied	gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van

potstal een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd.

Uitgediepte veestal.

Weichselien Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Bijlage 1: Topografische kaart

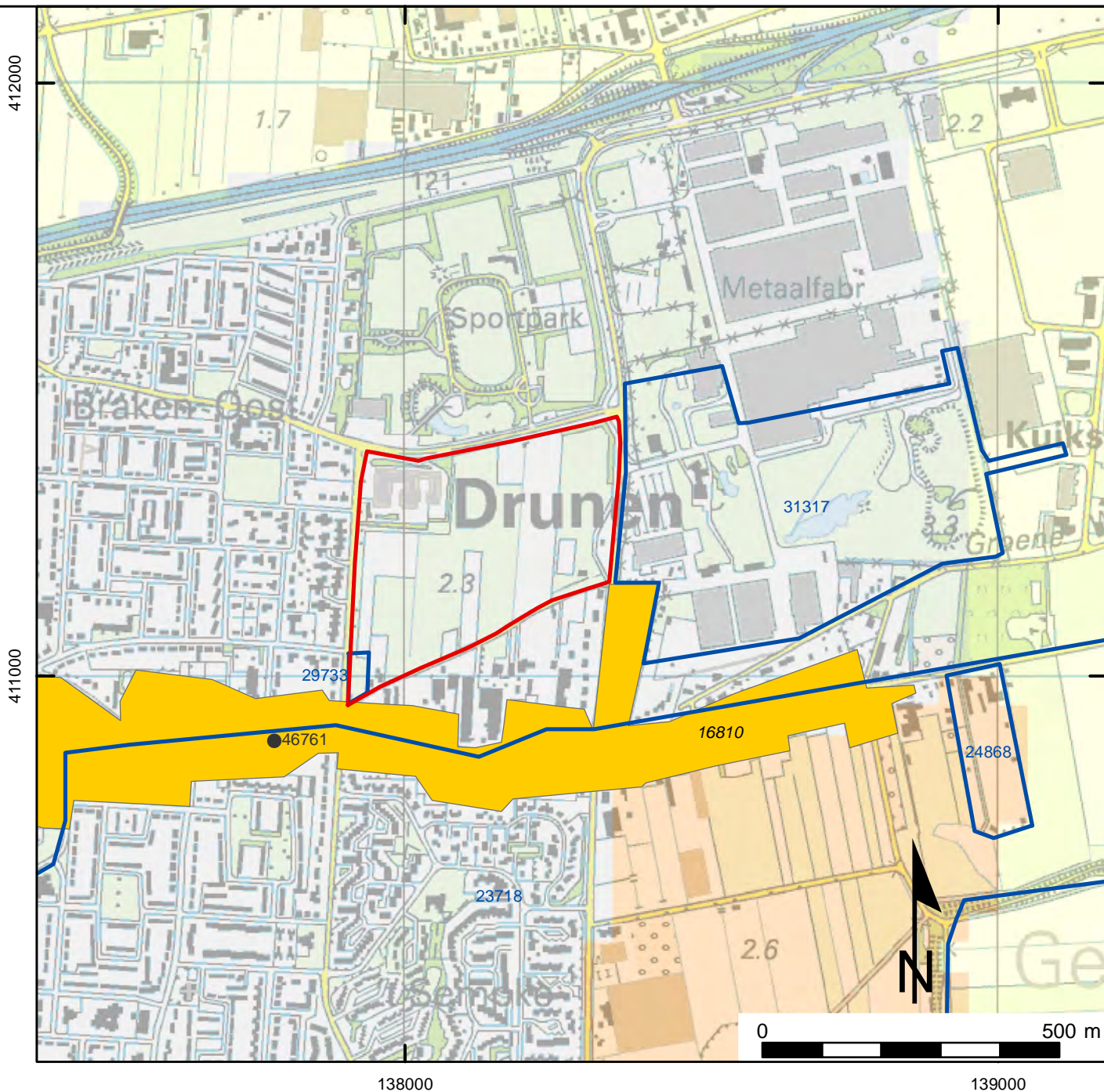

Projectnummer: 25920111
Projectnaam: Drunen, Dillenburglocatie

Legenda

 Plangebied

Bijlage 2: Archis-informatie

Projectnummer: 27060211
Projectnaam: Zeeland, Tooverkamp 10

Legenda

- vondstmeldingen
- waarnemingen
- ▭ Plangebied
- ▭ onderzoeksmeldingen

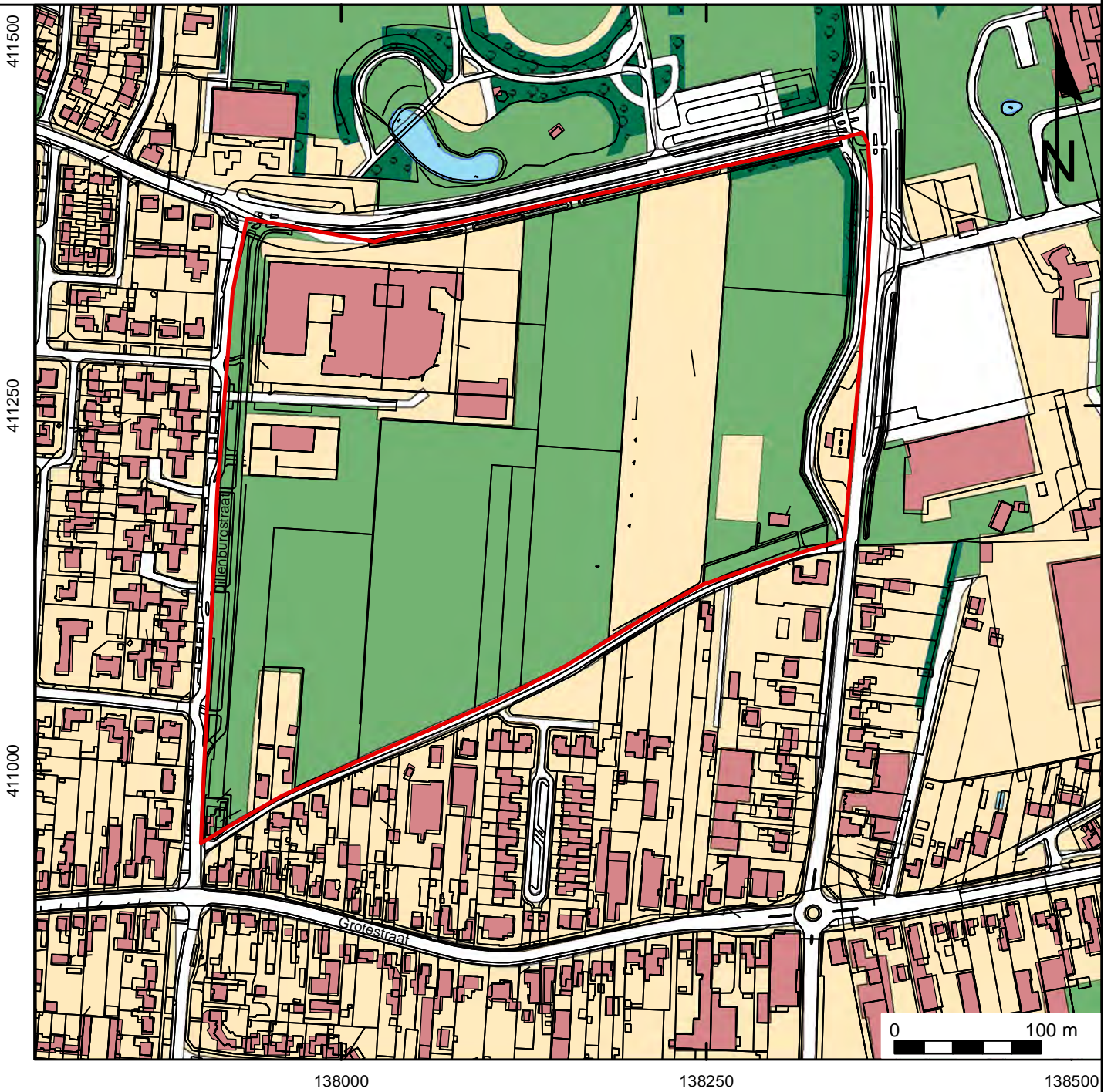
monumenten

- ▭ Archeologische waarde
- ▭ Terrein van archeologische betekenis
- ▭ Terrein van archeologische waarde
- ▭ Terrein van hoge archeologische waarde
- ▭ Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- ▭ Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

IKAW

- ▭ lage trefkans (water)
- ▭ middelhoge trefkans (water)
- ▭ hoge trefkans (water)
- ▭ lage trefkans
- ▭ water
- ▭ middelhoge trefkans
- ▭ ongekarteerd
- ▭ hoge trefkans
- ▭ zeer lage trefkans

Bijlage 3: Locatiekaart

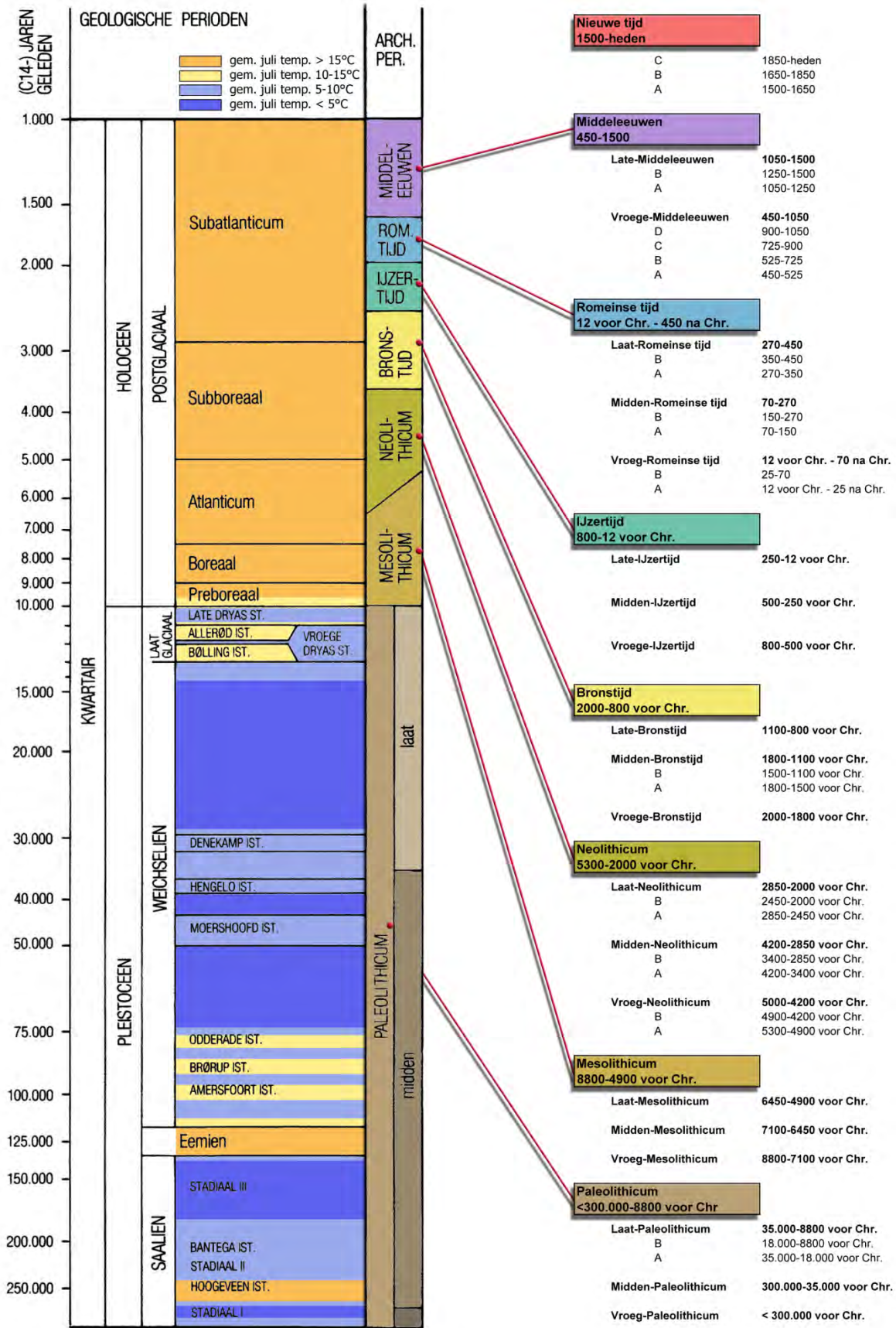

Projectnummer: 25920111
Projectnaam: Drunen, Dillenburgerlocatie

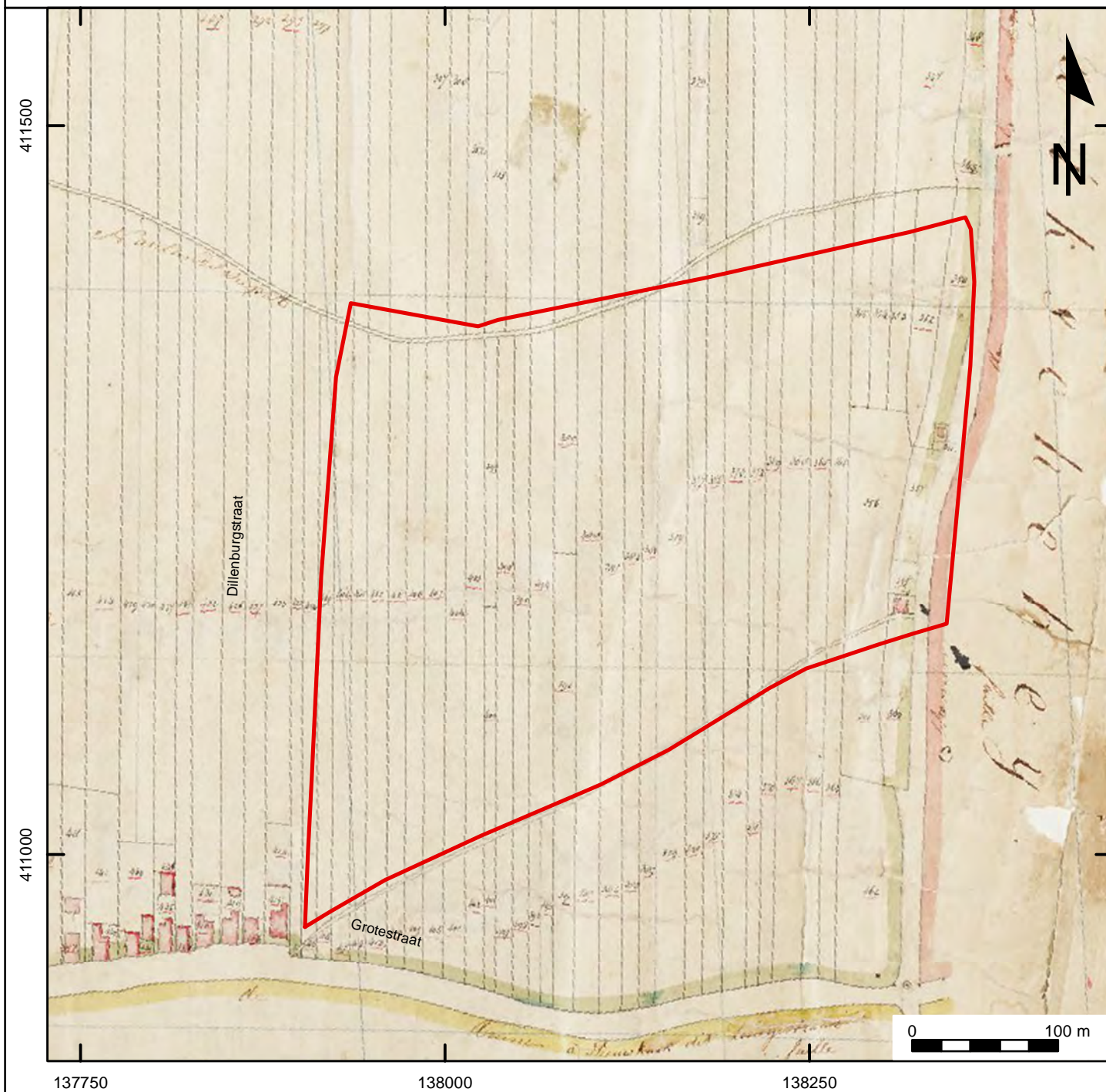
Legenda

 Plangebied

Bijlage 4: Periodentabel

Bijlage 6: Kadasterkaart Minuutplan 1811-1832

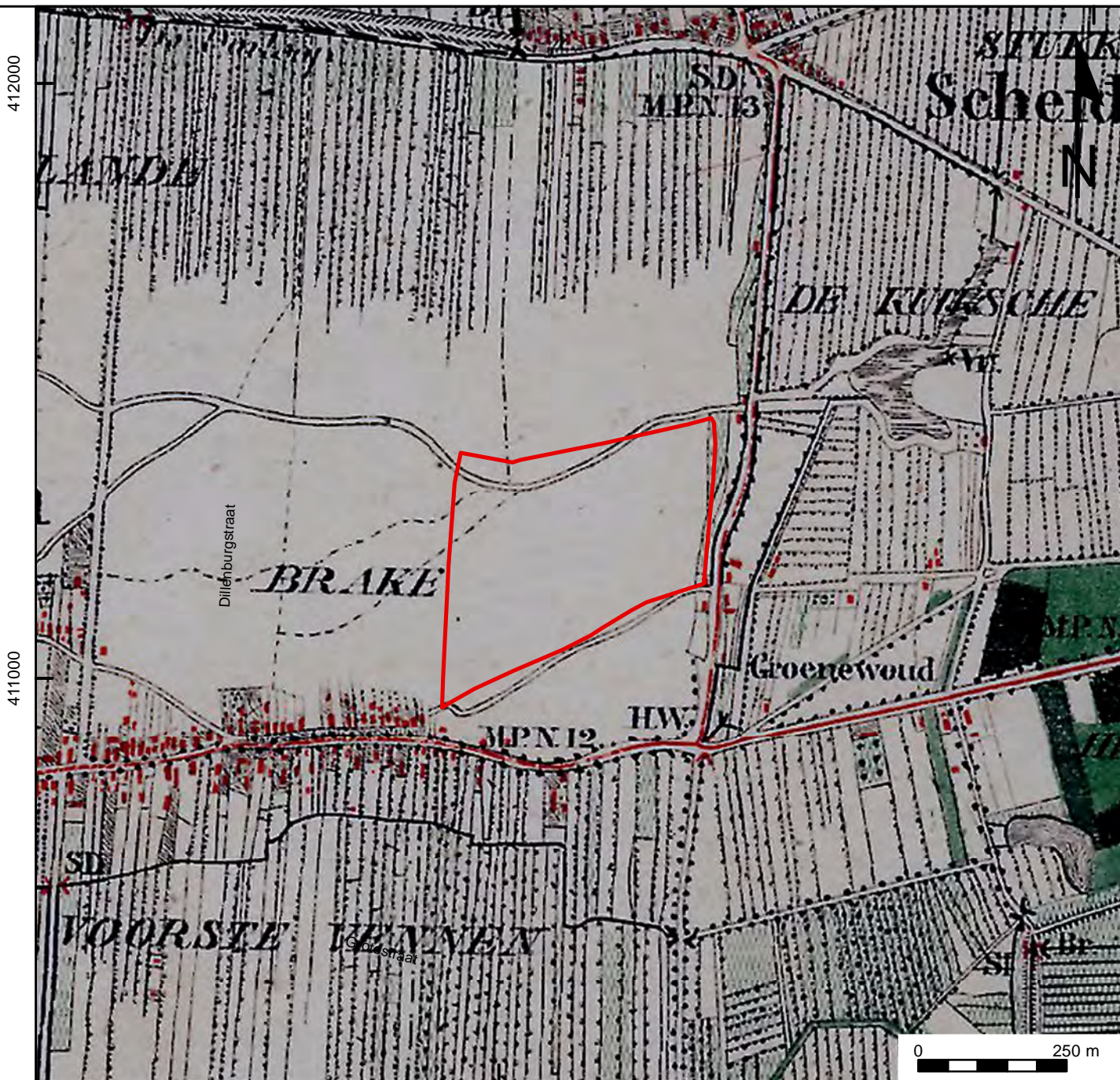

Projectnummer: 25920111
Projectnaam: Drenen, Dillenburglocatie

Legenda

 Plangebied

Bijlage 7: Topografische Militairekaart 1869

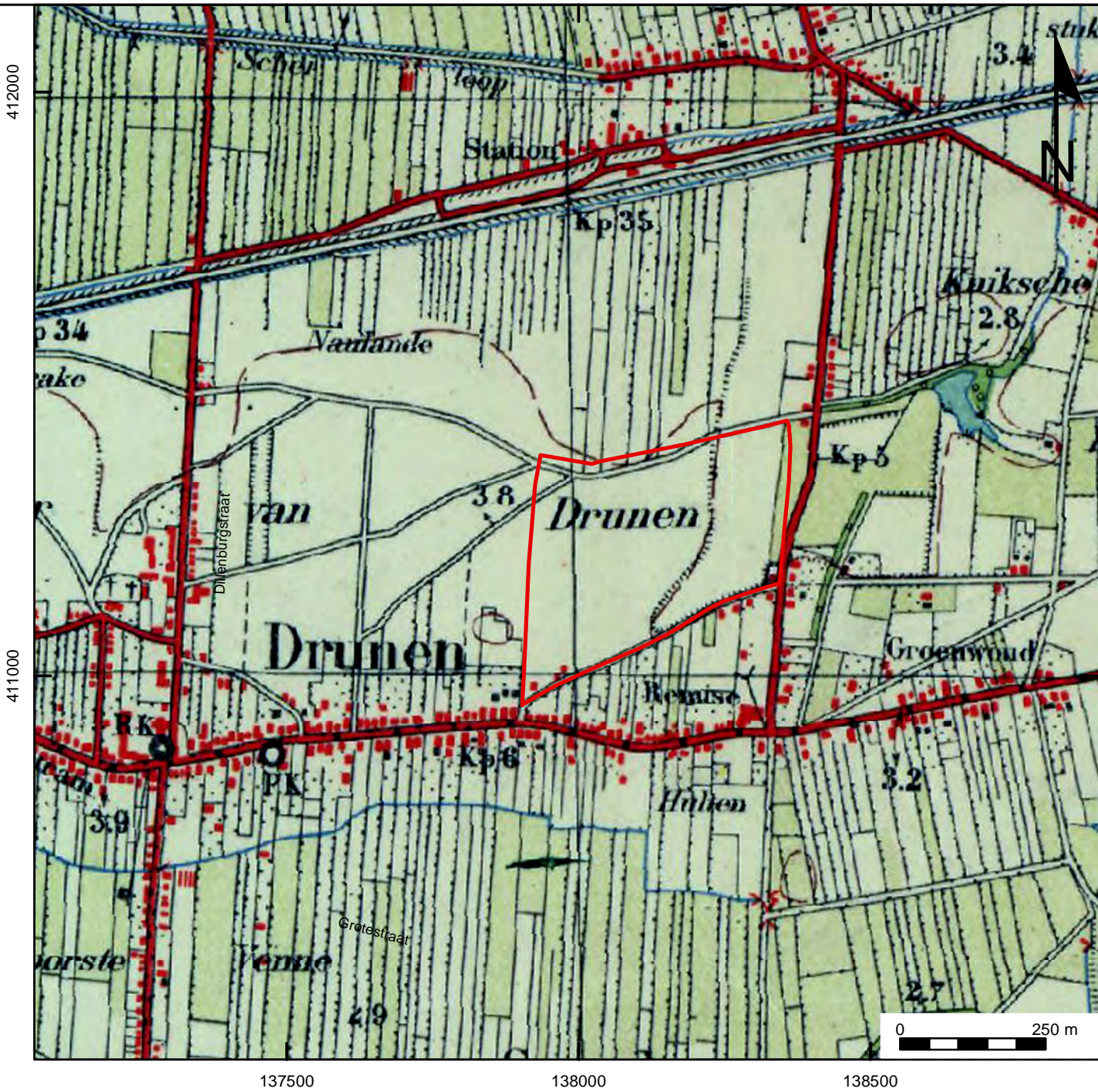

Projectnummer: 25920111
Projectnaam: Drunen, Dillenburglocatie

Legenda

 Plangebied

Bijlage 8: Topografische kaart 1953

Projectnummer: 25920111
Projectnaam: Drunen, Dillenburgerlocatie

Legenda

 Plangebied